

SYSTÉM PRO STATISTIKU CESTOVNÍHO RUCHU: HLAVNÍ REFERENČNÍ MATERIÁLY(*)

A. Systém pro statistiku cestovního ruchu a jeho propojení s národním statistickým systémem

1. Národní statistické systémy (NSS) jednotlivých zemí zahrnují řadu statistických funkcí, z nichž každá vyhovuje některému subjektu provádějícímu statistická pozorování v určité oblasti, která je součástí širšího světa sociálně ekonomických fenoménů. Termín "statistická činnost" pokrývá všechny tyto aktivity, které jsou nezbytné ke zpracování statistických informací, od plánování a programování statistických operací až po šíření informací, a zahrnuje například i návrh postupu, sběr údajů, tvorbu, zpracování, sestavení a uchovávání údajů apod.
2. Záběr a rozsah národního statistického systému je v každém okamžiku ovlivňován celou řadou faktorů, k nimž patří například:
 - organizace a právní struktura subjektů, které produkují statistické informace (většinou orgánů veřejné správy),
 - na základě právních předpisů ustanovené vztahy a správní mechanismy, jejichž účelem je koordinace a integrace, obvykle probíhající formou konkrétních postupů uskutečňovaných mezi těmito orgány a centrálním útvarem (obvykle národním statistickým úřadem),
 - lidské zdroje a materiální prostředky vyčleněné pro statistické činnosti každého z těchto subjektů.
3. Obecným cílem národního statistického systému je poskytnout uživatelům spolehlivé, konzistentní a odpovídající statistické údaje vztahující se hlavním sociálně ekonomickým proměnným, které budou strukturované a budou se měnit v čase a na různých teritoriálních úrovních, přičemž takové údaje musí být porovnatelné s obdobnými údaji získanými v jiných zemích. V důsledku toho musí národní statistické systémy kromě všech statistických zdrojů požadovaných na národní úrovni a existujících v dané době zahrnovat rovněž takové metodické prvky a nástroje, které jsou nezbytné ke splnění požadavku mezinárodní komparability.
4. Vzhledem ke svému účelu a obsahu musí tedy národní statistický systém harmonizovat statistické informace na národní (nebo případně federální) úrovni, na úrovni nižší než národní, ale i na úrovni mezinárodní, a to formou odpovídajících koordinačních a integračních postupů, které vyžadují existenci centrálního útvaru.
5. Pro účely tohoto zadání se *harmonizací* rozumí řídicí činnost, s jejíž pomocí lze zajistit, aby určitý statistický proces vyhovoval účelu, který mu byl v rámci národního

(*) Pracovní dokument zpracovaný Odborem statistiky a satelitních účtů cestovního ruchu Mezinárodní organizace cestovního ruchu (UNWTO). Aktuální verze byla zpracována v průběhu ledna 2010.

statistického systému určen. Pod pojmem *koordinace* se rozumí funkce, která slouží k vyvážení různých statistických programů vyplývajících z dvojí perspektivy obsažené v činnostech a projektech orgánů, jež produkují statistické informace. *Integrací* se pak rozumí funkce, jejímž účelem je zajistit propojení a zkompletování různých statistických informací, které jsou obsaženy v národním statistickém systému.

6. Integrovaná funkce by měla zahrnovat *nástroje* (pojmy, definice, klasifikace, údaje a ukazatele, doporučení na národní a mezinárodní úrovni apod.) na jedné straně a *integrováné statistické informační systémy* (systémy národních účtů a sociálně demografické statistické systémy vycházející z mezinárodních, nebo z národních standardů) na druhé straně.
7. Systém národních účtů (SNA) je nepochybně z těchto dvou aspektů ten rozvinutější. V tomto ohledu by bylo vhodné, aby jednotlivé země v budoucnosti zajistily větší rovnováhu mezi oběma systémy, a to v částech, kde sdílejí určité pojmy, definice a klasifikace, a dále proto, že oddělení hospodářské statistiky od statistiky sociální je zčásti konvenční, neboť mnohé statistické proměnné mají zároveň povahu hospodářskou i sociální nebo ovlivňují bez rozdílu jak hospodářské, tak sociální otázky.
8. Mezi těmito integrovanými statistickými informačními systémy a základními statistikami existuje reciproční vztah: první z nich určují základní statistické údaje, které jsou nezbytné pro jejich navržení a sestavení, zatímco ty druhé musí být na druhé straně sestavovány s pomocí pojmů, definic a klasifikací, které jsou součástí referenčních rámců vztahujících se jak k pojmům, tak k tabulkám výsledků. Následkem toho se integrované systémy stávají těžištěm významu pro statistickou práci ve všech oblastech.
9. Za takovou součást národních statistických systémů, která poskytuje spolehlivé, konzistentní a odpovídající statistické informace o sociálně ekonomických aspektech cestovního ruchu a zároveň je integrována ve všech hospodářských a sociálních statistikách týkajících se dalších oblastí na různých teritoriálních úrovních (národní nebo případně federální, nižší než národní a mezinárodní), by měl být považován Systém pro statistiku cestovního ruchu (STS).
10. Design národního Systému pro statistiku cestovního ruchu by měl být považován za základní koordinační a integrační rámec statických informací produkovaných všemi zainteresovanými subjekty v oblasti cestovního ruchu. Pojmy, definice, klasifikace, údaje, ukazatele, agregované údaje a tabulky výsledků, vztahující se k cestovnímu ruchu, navržené tak, aby poskytovaly vyčerpávající popis fenoménu cestovního ruchu po všech jeho stránkách (fyzická, sociální, ekonomická atd.), a měření jeho hospodářského významu v kontextu mezinárodní komparability tvoří základní kameny národních statistických systémů.
11. Vzhledem k sociálně-ekonomickému aspektu Systému pro statistiku cestovního ruchu může být tento definován jako soubor komponentů, který sestává ze statistických zdrojů jako takových a z odpovídajících shromážděných údajů (tzn. statistiky, které vyplynou ze sčítání obyvatelstva, výběrových šetření, sběru dat z administrativní evidence a odvozených statistických operací, při nichž se údaje hodnotí, modelují nebo jinak odvozují ze zdrojů statistických informací, apod.), konkrétních nástrojů, metodických doporučení a materiálů používaných v určitých fázích procesu, který je součástí tvorby statistických informací (to platí např. pro pojmy, definice, klasifikace, databáze apod.), a rovněž nástrojů a organizačních zdrojů používaných v rámci všech těchto procesů.

Následkem toho Systém pro statistiku cestovního ruchu zahrnuje zejména technické aspekty práce v terénu, tvorbu statistické infrastruktury, zpracování výsledků a dokončovací práce, jejichž účelem je zavedení údajů do informačního systému.

12. V této souvislosti je užitečné zmínit, že obecné pokyny pro převážnou část vlastní práce na mezinárodní harmonizaci pojmů a statistik cestovního ruchu stanovila Mezinárodní organizace cestovního ruchu (UNWTO) na svém pátém valném shromáždění, které se konalo v Dillí v roce 1983. *Doporučení ke statistice cestovního ruchu z roku 1993 (1993 Recommendations on Tourism Statistics)* (která byla přijata Statistickou komisí OSN - UNSC - v roce 1993 a publikována v roce 1994) jsou prvním mezinárodním pokynem. Další (*Rámcový metodický manuál k satelitnímu účtu cestovního ruchu z roku 2000 (2000 Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework)*) byl Statistickou komisí OSN přijat v roce 2000 a zveřejněn v roce 2001. Oba pokyny definují základy pro Systémy pro statistiku cestovního ruchu. Od té doby do systému přispěly četné instituce i rovněž jednotlivci, kteří tak nakonec umožnili vytvoření nezbytného základu pro zvýšení důvěryhodnosti měření hospodářského významu cestovního ruchu, které má být připraveno.
13. Vývoj národních Systémů pro statistiku cestovního ruchu je úzce spjat se zavedením Účtů cestovního ruchu (TSA). Účty cestovního ruchu ve skutečnosti poskytují koncepční rámec a organizační strukturu pro harmonizaci a vzájemné porovnávání většiny statistik o cestovním ruchu interně v rámci sektoru i ve vztahu k dalším hospodářským statistikám. Z tohoto pohledu by Satelitní účet cestovního ruchu měl být vnímán jako nástroj, který jednotlivým zemím napomůže k identifikaci nedostatků v údajích a poskytne jim vodítko při revizi existujících zdrojů údajů i v rámci vývoje zdrojů nových.
14. Nová *Mezinárodní doporučení ke statistice cestovního ruchu z roku 2008 (IRTS 2008)* a *Rámcový metodický manuál k satelitnímu účtu z roku 2008 (TSA:RMF 2008)* představují aktualizovaný referenční rámec pro účely Systému pro statistiku cestovního ruchu - oba dokumenty jsou navzájem konzistentní z hlediska pojmů, definic a klasifikací. Vzhledem k tomu by měly být používány jako referenční materiály pro návrh nových statistických zdrojů a rovněž pro harmonizaci, koordinaci a integraci dostupných statistických informací o cestovním ruchu bez ohledu na to, že tato doporučení by v nadcházejících letech svou působností mohla překročit hranice oblastí, na něž jsou v současné době omezena. Jako příklad lze uvést rozšíření pojmu "spotřeba" tak, aby zahrnoval i další komponenty poptávky (jako například kolektivní spotřeba a tvorba hrubého fixního kapitálu), vytvoření statistického pohledu na úrovni nižší než národní, propojení s dalšími statistickými systémy (například o otázkách ochrany životního prostředí) apod.
15. Přestože každá země nese vlastní odpovědnost za realizaci vývoje Systému pro statistiku cestovního ruchu, měl by se jeho vývoj podle doporučení Světové organizace cestovního ruchu řídit Základními zásadami oficiální statistiky, které schválila Statistická komise OSN (11./15. dubna 1994), jak je uvedeno v kapitole 9 Mezinárodních doporučení ke statistice cestovního ruchu z roku 2008.
16. Tyto zásady poskytují vodítko pro zřízení a udržování důvěryhodného Systému pro statistiku cestovního ruchu, v důsledku čehož by aplikace uvedených zásad měla být považována za nezbytný předpoklad pro zachování důvěry uživatelů ve statistiku cestovního ruchu a především pro podporu při zajišťování integrity, transparentnosti a

důvěrného charakteru jednotlivých údajů a rovněž při zajišťování přístupu k dostupným konsolidovaným statistikám pro veřejnost.

17. Informační systém vytvořený národním Systémem pro statistiku cestovního ruchu by měl být základem pro spolehlivý a přesný národní Systém informací o cestovním ruchu (STI). Kromě údajů v Systému pro statistiku cestovního ruchu by Systém informací o cestovním ruchu měl dále obsahovat informace jiného než statistického charakteru a doplňkové ukazatele (převážně krátkodobé, kvalitativní i kvantitativní) se zaměřením na následující:
- rozšíření záběru ekonomické analýzy cestovního ruchu,
 - konkrétní potřeby nejdůležitějších zainteresovaných subjektů v sektoru cestovního ruchu (zejména národních úřadů pro cestovní ruch a sdružení cestovního ruchu s cílem nalézt odpovídající informace pro monitoring hospodářských výsledků v cestovním ruchu),
 - různé uživatele, kteří sdílejí shodné pojmy a jazyk, v zájmu podpory procesu identifikace / formulace informačních potřeb zainteresovaných soukromých i veřejných subjektů.

Tento doplňkový soubor informací by měl být určen pouze pro národní účely.

B. Národní Systém pro statistiku cestovních ruchů a mezinárodní porovnatelnost

18. Schéma obsažené níže zdůrazňuje hlavní jádro národního Systému pro statistiku cestovního ruchu pro účely mezinárodní porovnatelnosti. Schéma identifikuje dva základní organizační rámce údajů a ukazatelů
- základní informační rámec (stanovený včetně hlavního jádra údajů a ukazatelů vztahujících se k turistickému ruchu a mající oporu v Mezinárodních doporučeních ke statistice cestovního ruchu z roku 2008, která tomuto rámci dávají koncepční základ)¹, a
 - rámec pro měření ekonomického přínosu cestovního ruchu (identifikovaný s pomocí hlavního souboru úhrnných údajů na satelitním účtu cestovních ruchů a mající koncepční základ v TSA:RMF 2008),

přičemž oba tyto rámce jsou identifikovány i s odpovídajícími komponenty.

¹ V systému Organizace spojených národů je cestovní ruch zařazen do části "Hospodářská statistika", která zahrnuje "statistiku vztahující se k aktivitám návštěvníků (jako např. příjezdy / odjezdy, pobyty s přenocováním, výdaje, hlavní účel zájezdu apod.) spojeným s jednotlivými formami cestovního ruchu (příjezdový, domácí a výjezdový cestovní ruch), činnostmi a infrastrukturou jednotlivých odvětví cestovního ruchu, zaměstnaností a satelitními účty cestovního ruchu".

B.1. Základní informační rámec

B.1/A. Pojmy a definice

Pojmy a definice	Jednotky zjišťování ²	Hlavní související znaky
Návštěvník	Návštěvník Zájezd	Třídy (Přenocující návštěvník-turista/jednodenní návštěvník-výletník) Země bydliště /regiony Velikost
Zájezd	Zájezdy v rámci cestovního ruchu	Hlavní účel Trvání Hlavní destinace Způsoby dopravy Využití druhy ubytování Organizace Výdaje
Odvětví cestovního ruchu	Zařízení (v odvětvích cestovního ruchu)	<u>Peněžní</u> Produkce Mezispotřeba Hrubá přidaná hodnota Odměňování zaměstnanců Tvorba hrubého fixního kapitálu <u>Nepeněžní</u> Velikost Další nepeněžní znaky specifické pro jednotlivá odvětví cestovního ruchu
Zaměstnanost	Zařízení (v odvětvích cestovního ruchu)	Osoby Velikost Postavení v zaměstnání Funkce Délka práce Pracovní místa v rámci přepočteného počtu zaměstnanců

B.1/B. Klasifikace

- 2.1. Formy cestovního ruchu
- 2.2. Klasifikace produktů pořízených návštěvníky
- 2.3. Klasifikace činností sloužících návštěvníkům

² *Statistická jednotka* je subjekt, v souvislosti s nímž se získávají informace a sestavuje statistika. Tyto subjekty jsou buď jednotky zjišťování nebo jednotky analýzy:

- *Jednotky zjišťování* jsou identifikovatelné právní / organizační nebo fyzické subjekty, které jsou skutečně nebo potenciálně schopné předkládat údaje o svých aktivitách.
- *Jednotky analýzy* vytvářejí statistici, často rozdělením nebo spojením jednotek zjišťování s pomocí odhadů nebo imputací, s cílem sestavit podrobnější a homogennější statistiku, než by bylo možné s použitím údajů vztahujících se pouze k jednotkám zjišťování. Příkladem jednotky analýzy je homogenní výrobní jednotka využívaná pro analýzu vstupu-výstupu.

Při navrhování systémů pro statistiku cestovního ruchu i při měření aktivit v cestovním ruchu se používají pouze jednotky zjišťování.

Přihlášené jednotky jsou subjekty, od nichž se získávají informace ve formě dotazníků, interview, administrativní evidence apod. *Přihlášené jednotky* se ve většině případů shodují s *jednotkami zjišťování*: výjimkou jsou zájezdy v cestovním ruchu (v souvislosti s nimiž se za přihlášenou jednotku považuje návštěvník) a v některých případech zařízení (v souvislosti s nimiž lze informace získávat od odpovídajících podniků).

B.1./C. Tabulky výsledků

- 3.1. Příjezdový cestovní ruch
- 3.2. Domácí cestovní ruch
- 3.3. Výjezdový cestovní ruch
- 3.4. Odvětví cestovního ruchu
- 3.5. Zaměstnanost v cestovním ruchu
- 3.6. Doplnkové ukazatele

B.2. Rámec Satelitního účtu cestovního ruchu

B.2/A. Pojmy a definice

- 1.1 Perspektiva poptávky
 - 1.1.1. Spotřeba ve vnitřním cestovním ruchu
- 1.2. Perspektiva nabídky
 - 1.2.1. Přímá hrubá přidaná hodnota z cestovního ruchu
 - 1.2.2. Přímý hrubý domácí produkt z cestovního ruchu

B.2./B. Klasifikace

- 2.1. Produkty (spotřební a jiné než spotřební)
- 2.2. Odvětví (v cestovním ruchu i jiná)

B.2./C. Tabulky výsledků

- 3.1. Přínos cestovního ruchu k národnímu hospodářství
- 3.2. Spotřeba ve vnitřním cestovním ruchu, podle produktů a forem cestovního ruchu
- 3.3. Spotřeba v domácím cestovním ruchu, podle produktů a kategorií
- 3.4. Spotřeba v příjezdovém cestovním ruchu, podle produktů a kategorií
- 3.5. Přímá hrubá přidaná hodnota a přímá hrubá přidaná hodnota z cestovního ruchu, podle jednotlivých odvětví
- 3.6. Hrubá přídá hodnota z cestovního ruchu, podle komponentů
- 3.7. Domácí nabídka zboží a služeb, podle produktů